

11 Het democratisch paradigma van het auteursrecht

Syb Groeneveld

Deze tekst wordt gepubliceerd onder de Creative Commons-licentie: Naamsvermelding 2.5.

Zie creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/nl/

1

Het auteursrecht is het uitsluitend recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrigenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld. (Artikel 1 Auteurswet 1912).

2

Zie Copyright and a Democratic Civil Society, Neil Weinstock Netanel, 106 Yale Law Journal 283 (1996)

3

www.lessig.org/blog/archives/003295.shtml

4

creativecommons.org/about/history

Inleiding

Auteursrecht is een belangrijke voorwaarde voor de creatieve sector. Zonder dat recht kunnen makers hun creativiteit niet te gelde maken. Het auteursrecht biedt makers van creatieve voortbrengselen immers de mogelijkheid om zeggenschap uit te oefenen over het gebruik en de verspreiding van hun werken en te participeren in de exploitatie ervan.¹ Dit is de productieve functie van het auteursrecht. Daartegenover staat de functie van het auteursrecht te zorgen voor creativiteit en communicatieve activiteit door toegang tot werken mogelijk te maken. Neil Weinstock Netanel noemde dit in 1996 het democratische paradigma van auteursrecht.

*'The democratic paradigm requires that copyright protection be sufficiently strong to ensure support for copyright's production and structural functions. But at the same time, it would accord authors a limited proprietary entitlement, designed to make room for-and, indeed, to encourage-many transformative and educative uses of existing works.'*²

Tien jaar later zal niemand meer ontkennen dat met de opkomst van digitale media en het internet het auteursrecht in een nieuw licht is komen te staan. Digitale technologie heeft de onderlinge verhouding tussen auteurs, producenten, distributeurs en consumenten ingrijpend veranderd. Ze worden onder meer in toenemende mate door contractuele relaties beheerst.

Een ander gevolg is dat het steeds vaker zijn de auteurs zelf zijn die, door middel van eigen websites of peer-to-peer netwerken, de verspreiding van hun werken ter hand nemen. Er is een cultuur van delen en remixen ontstaan, een *'read and write culture in a sharing economy'* zoals Lawrence Lessig schrijft.³

De aan de auteur toegekende exclusieve rechten kunnen door veel gebruikers, die vaak ook weer zelf auteur zijn, als knellend worden ervaren, terwijl de handhaving van het auteursrecht in een digitale omgeving op grote praktische problemen kan stuiten. Deze analyse vormde de basis voor Lessig en enkele andere Amerikaanse hoogleraren om in 2002 het Creative Commons-initiatief te starten.⁴

Creative Commons is een licentiesysteem, dat het mogelijk maakt auteursrechtelijk beschermde werken zo ruim mogelijk (vooral via het internet) te verspreiden zonder dat de rechten van de makers en artiesten worden geschonden. De Creative Commons-licenties dragen bij

aan eenvoud en transparantie ten aanzien van de wijze van uitoefening van het auteursrecht in het digitale domein.

Sinds december 2002 is het snel gegaan met het licentiesysteem. In amper vier jaar tijd is het uitgegroeid tot *de facto*-standaard voor verspreiding van zogenaamde open content op het internet. Muzikanten als David Byrne, Gilberto Gil en bands als de Beastie Boys en Pearl Jam kiezen er al jaren voor om delen van hun repertoire vrij voor anderen op het internet te publiceren. Vrij om te downloaden, vrij om te bewerken, vrij om op voort te bouwen. Steeds meer startende muzikanten willen niks te maken hebben met de Buma/Stemra's van deze wereld, maar hun werk juist met zoveel mogelijk anderen vrij delen.

Deze beschouwing gaat dan ook niet over wat zo badinerend 'piraterij' wordt genoemd, het illegaal aanbieden en verspreiden van beschermd materiaal zoals muziek en films. Het gaat wel over het vinden van een nieuwe balans tussen het beschermen van auteursrecht en het beschikbaar stellen van materiaal om zo een bijdrage te leveren aan het creatieve proces. Anders gezegd: over hoe je als maker en als gebruiker op een andere manier zo met auteursrecht kan omgaan dat een oplossing ontstaat voor het democratische paradigma van auteursrecht.

Creative Commons nader bezien

In essentie gaat het bij Creative Commons om het vinden van een logische middenweg tussen economische rechten en democratische vereisten. Het is de weg van het *all rights reserved*-principe naar een systeem waar slechts *some rights reserved* zijn.

Creative Commons (cc) is boven op het auteursrecht gebouwd. Onder een cc-licentie zijn niet *alle* rechten voorbehouden. Met zo'n licentie geeft de maker aan een ieder de mogelijkheid om zijn of haar foto's, ontwerpen, muziek, film en wetenschappelijk werk via het internet te kopiëren, te verspreiden, te tonen of uit te voeren.

De kracht van het systeem schuilt erin dat iedereen via het internet gratis en laagdrempelig een licentie kan kiezen. De auteursrechthebber kan er daarbij voor kiezen dat anderen zijn werk mogen bewerken of niet, of dat alleen op een niet-commerciële wijze van het werk gebruik kan worden gemaakt, en hoe afgeleide werken weer beschikbaar worden gesteld.

In totaal zijn er zes verschillende licentievormen. Na het beantwoorden van enkele simpele vragen op www.creativecommons.nl wordt een licentie gegenereerd die aan het werk gekoppeld kan worden. Aan deze licentie worden symbolen met enkele regels tekst gekoppeld, die gebruikers op eenvoudige wijze laten zien wat ze wel en niet met een werk mogen doen. Ten slotte kan de maker een automatisch gegenereerde rtf-code aan zijn werk koppelen, zodat op internet voor zoekmachines en gebruikers duidelijk is welke licentie op het werk van toepassing is.

Sommige collectieve rechtenorganisaties, brancheverenigingen,

uitgevers en productiehuizen zijn op z'n zachtst gezegd niet blij met Creative Commons. Ze stellen dat het zomaar onder licentie beschikbaar stellen van eigen materiaal slecht is voor de maker. Die wordt dief van z'n eigen portemonnee. Is dat zo? Aan de hand van cijfers en voorbeelden onderzoeken we in de komende pagina's wat de mogelijkheden zijn van Creative Commons.

Explosieve groei gebruik licenties


In juni 2004 werd de Creative Commons-licenties (CCNL) in Nederland gelanceerd. Documentairemaakster Ine Poppe was de eerste die daar gebruik van maakte en haar documentaire *Hippies from Hell* onder de Nederlandse 1.0 licentie van Creative Commons publiceerde.⁵

Ine koos voor een licentie, waarbij hergebruik van de documentaire door anderen onder naamsvermelding gebeurt en er geen commercieel gebruik van mag worden gemaakt. Ze moedigt zo iedereen aan het werk te gebruiken voor eigen creaties, er op voort te bouwen, maar wel onder de voorwaarde dat nieuwe creaties ook weer onder de Creative Commons-licentie beschikbaar komen. Zo ontstaat een steeds groter publiek domein waar iedereen inspiratie kan vinden voor het creatieve proces.

Na de start van de CCNL-licenties is het gebruik van de licenties binnen de Nederlandse jurisdictie nauwkeurig bijgehouden. Na enkele weken verwezen 18.000 URL's terug naar een CCNL-licentie. In een periode van iets meer dan twee jaar is dat aantal begin november 2006 toegenomen tot bijna 200.000.

5

hippies.waag.org/

- | | | | |
|---|---|---|--|
|  | | 1. naamsvermelding 3.357 | |
|  |  | 2. naamsvermelding + geen afgeleid werk 1.256 | |
|  |  |  | 3. naamsvermelding + geen afgeleid werk + geen commercieel 29.440 |
|  |  | 4. naamsvermelding + geen commercieel gebruik 3.590 | |
|  |  |  | 5. naamsvermelding + geen commercieel gebruik + gelijk delen 129.665 |
|  |  | 6. naamsvermelding + gelijk delen 16.809 | |

Nederland is slechts een van de meer dan 35 landen waar de licenties ondertussen zijn geïntroduceerd. Onderstaande wereldkaart laat in de donkere tinten de landen zien waar de CC-licenties naar de nationale jurisdictie zijn vertaald. Landen waar dit proces nog gaande is zijn middelgrijs en van de lichtgrijze landen is op dit moment geen activiteit bekend. Dat betekent overigens niet dat in die landen geen CC-licenties gebruikt kunnen worden.



Voor al deze landen tezamen staat de teller inmiddels op zo'n 140.000.000 terugverwijzingen naar Creative Commons-licenties. Een onwaarschijnlijk groot aantal dat binnen vier jaar is bereikt. Veel van deze licenties hebben betrekking op werk dat door particulieren op de websites van Flickr en YouTube is geplaatst. Het is een enorm aanbod van beeld, geluid, muziek en tekst dat het voor elk creatief individu, amateur of professional, mogelijk maakt om uit dit arsenaal nieuwe producties te maken en zelf te publiceren.

Open content en Creative Commons zijn dus geen tijdelijk of naïef verschijnsel meer te noemen. Een toenemend aantal overheden, universiteiten, publiek en private instituten, fotografen, programmeurs, schrijvers en muzikanten maken er vrijwillig gebruik van en stellen hun werk zonder problemen onder een licentie breed beschikbaar.

Auteursrecht en een Creative Commons-licentie

Tijdens de eerste jaren van Creative Commons werd onder juristen betwijfeld of de cc-licenties in de rechtbank stand zouden houden. Ze impliceerden dat makers die de licenties gebruikten een wassen neus werd voorgehouden, aangezien handhaving van het auteursrecht niet vast stond bij inbreuk op een werk dat onder cc was uitgegeven.

Op 9 maart 2006 heeft de Amsterdamse rechter echter in een kort geding uitspraak gedaan in de eerste rechtszaak waarbij de geldigheid van een Creative Commons-licentie in het geding was. Adam Curry⁶ had familiefoto's gepubliceerd op Flickr.com onder de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-Gelijk Delen Licentie. Boulevardblad Weekend had de vier foto's gebruikt bij een verhaal over Curry's dochter, zonder daarvoor zijn toestemming te vragen.

6

curry.podshow.com

7

Het volledige vonnis vindt u hier:
creativecommons.nl/nieuws/wp-content/uploads/2006/03/AV%204202%20Rb.%20Amsterdam.pdf

Curry dagvaardde Weekend voor auteursrechtinbreuk en schending van zijn recht op privacy. Audax, de uitgever van Weekend verklaarde pas van de licentie op de hoogte te zijn geraakt, nadat de advocaat van Curry haar daarop had gewezen. De rechter wees het verweer van Weekend van de hand en oordeelde als volgt:⁷

‘De vier van www.flickr.com afkomstige foto’s zijn door Curry gemaakt en door hem op die website geplaatst. Uitgangspunt is dat het auteursrecht op de vier foto’s bij Curry berust en dat de foto’s, door plaatsing op die website, onder de werking van de [Creative Commons] Licentie vallen. Audax dient zich dan ook te houden aan de voorwaarden die in de Licentie worden gesteld aan het gebruik door derden van die foto’s. Dat Audax door de mededeling ‘This photo is public’ op het verkeerde been is gezet (en daardoor geen kennis heeft genomen van de inhoud van de Licentie), is niet onbegrijpelijk, maar er mag van haar als professionele partij worden verwacht dat zij een goed en nauwkeurig onderzoek verricht alvorens zij foto’s die afkomstig zijn van het internet afdruckt in het blad Weekend.(...)’

Deze uitspraak van de Amsterdamse rechter is vooral het vermelden waard omdat hieruit blijkt dat de voorwaarden van een Creative Commons-licentie automatisch van toepassing zijn op de gelicenseerde content en daarmee gebruikers van de content bindt aan de voorwaarden van de licentie, ook wanneer deze niet uitdrukkelijk hebben ingestemd of bekend waren met de inhoud van de licentie. Het was voor het eerst dat de rechtsgeldigheid van CC-licenties inzet van een rechtszaak was en heeft daarom ook buiten Nederland veel aandacht getrokken.

Toegang tot content in plaats van controle over

Creative Commons stimuleert het creatief en legaal hergebruik van werk. Dat is de basis van elk creatief proces, want bijna alle nieuwe ideeën bouwen voort op wat er al is. Dat gold voor Einstein die voortborduurde op het werk van Newton, en ook voor Wende Snijders die zich laat inspireren door het werk van Jacques Brel. Oude werken zijn onderdeel van het collectief geheugen en vormen samen met de afgeleide creaties een belangrijk onderdeel van ons cultureel erfgoed.

Dat erfgoed is van belang voor de identiteit van een samenleving en versterkt het cultureel en historisch zelfbewustzijn. In een studie van de Europese Commissie van november 2006 wordt aangetoond dat de culturele industrie steeds belangrijker wordt voor de Europese economie.⁸ Er zijn bijna zes miljoen mensen in werkzaam en met een omzet van € 654 miljard vormt het 2,6% van het Europese Bruto Binnenlands Product. De sector realiseert al jaren een bovengemiddeld groeipercentage.

Bij cultureel erfgoed vormt publieke beschikbaarheid het uitgangspunt. Voor erfgoed in het fysieke domein levert dat niet veel proble-

8

europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/orformat=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en

men op, maar zodra het gaat over het digitaal beschikbaar maken van de databanken van bijvoorbeeld het Rijksmuseum of de archieven van de publieke omroepen, komt het auteursrecht om de hoek kijken. Hier speelt het probleem van de onderliggende auteursrechten en de soms 'onvindbare' auteurs.

Door de wettelijke beperkingen biedt het auteursrecht weinig ruimte voor hergebruik, terwijl de rechthebbenden op 'oude' werken dikwijls zeer moeilijk te traceren zijn. Instellingen kunnen dan zonder toestemming hun materiaal niet beschikbaar stellen, terwijl soms wel de wens bestaat het archiefmateriaal ook voor hergebruik te openen. Een extra complicatie vormt in dit verband het feit dat veel cultureel-erfgoedinstellingen zowel gedeeltelijk rechthebbende als (her)gebruiker zijn ten aanzien van de in de collecties opgenomen werken. Dat is jammer, juist omdat de twintigste eeuw geldt als het tijdperk van beeld en geluid.

Het verleden als basis voor innovatie

De geschiedenis ligt gevangen in archieven, terwijl er voor zowel het onderwijs als de creatieve industrie grote mogelijkheden liggen om met het materiaal nieuwe producties en diensten te ontwikkelen. Zo verdrievoudigde het gebruik van het archiefmateriaal van de Italiaanse omroep RAI tussen 1999 en 2002, omdat het materiaal digitaal beschikbaar was gekomen.⁹ Interessant is dan ook dat op Prinsjesdag 2006 het project *Beelden voor de toekomst* is aangekondigd.¹⁰ Doel van dit project is het ontsluiten van de schat aan 20^{ste}-eeuws audiovisueel materiaal dat in de archieven van onder andere het Instituut voor Beeld en Geluid en het Filmmuseum is opgeslagen. Dit materiaal zal, als er niets gebeurt, vergaan. Het project maakt het mogelijk het materiaal te restaureren, conserveren, digitaliseren en via diensten te ontsluiten. Het gaat in totaal om 137.200 uur video, 22.510 uur film, 123.900 uur audio en 2,9 miljoen foto's.

Daarmee wordt eindelijk invulling gegeven aan een (nood)roep van Bob Collins op het EBU Copyright Symposium in Amsterdam in juni 1999 aan de publieke omroepen in Europa:

'As public broadcasters, we are called upon to generate, to preserve and to make available the material that will offer to our own programme-makers and to the generation that succeed them the opportunity of greater understanding of the experience of our time. Among other things, this means that a new kind of responsibility falls on our generation to maintain, conserve and to use this archive.'

Een project als *Beelden voor de toekomst* kan aan die verantwoordelijkheid invulling geven en een belangrijke bijdrage leveren aan de vernieuwing van bijvoorbeeld het onderwijs.

9

Zie, Archives in Digital Broadcasting, EBU report, September 2003, p.15.

10

Zie beeldenvoordetoeekomst.nl voor het gehele projectplan en de kosten-baten analyse.

Naar een open kenniseconomie

Leermethoden in het onderwijs kunnen met gedigitaliseerde archiefmateriaal voorzien worden van audiovisuele elementen. Die elementen moeten niet alleen maar ondersteunend aan geschreven teksten zijn, maar ook leidend als daar onderwijskundige redenen voor zijn, wat verrassend vaak het geval is. Die leermethodes kunnen zelfs volgens een open model worden aangeboden.

Het onderwijsveld moet dan wel samen met de creatieve industrie (inclusief uitgevers) in beweging komen om open onderwijs leermethoden te ontwikkelen die voldoen aan alle in het curriculum gestelde eisen. Die ontwikkeling kan uit het onderwijsbudget gefinancierd worden. Niet door schoolboeken gratis beschikbaar te stellen, maar door binnen het boekenbudget per leerling een bedrag te reserveren voor content-ontwikkeling. Een relatief klein bedrag van twintig euro per leerling in het voortgezet onderwijs levert een jaarlijks budget op van achttien miljoen euro. Hiervoor kunnen heel wat leermethodes ontwikkeld worden volgens bovengenoemd model. En dat is een dynamisch proces, omdat docenten en scholieren zelf voor aanpassing, verbetering en verrijking zorgen op basis van nieuw geproduceerd materiaal of op basis van audiovisueel archiefmateriaal. De methode zal daar alleen maar beter van worden.

Uitgevers kunnen vervolgens op basis van die leermethodes zelf aanverwante commerciële diensten ontwikkelen binnen een deels gesloten model, waar rechten wel worden voorbehouden. Dat is een schone middenweg, waarin een oplossing schuilt voor het geconstateerde democratische paradigma van het auteursrecht. Hier ligt een taak voor het nieuwe kabinet dat in 2007 aantreedt, om de vernieuwing in het onderwijs een daadkrachtige impuls te geven.

Zo'n initiatief staat of valt bij hoe het gedigitaliseerde archiefmateriaal beschikbaar wordt gesteld. In het project *Beelden voor de toekomst* wordt de komende jaren onderzocht of en hoe van open content-licenties gebruik kan worden gemaakt. Het is dan ook interessant om te zien of dit project samenwerking en diensten realiseert, die aansluiten bij bijvoorbeeld Revver.¹¹

11

Zie voor meer info over hoe Revver werkt one.revver.com/revver/go/sharers+become+an+affiliate

Opkomst van het creatieve individu in de mediasector

Revver is een online video-sharing platform dat beoogt makers geld te laten verdienen met hun werk. Daartoe wordt gebruik gemaakt van de *CC Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken* licentie. Het werkt zo. Revver voegt aan het eind van een video een advertentie toe als bijlage. Als een kijker op de advertentie klikt, wordt de vergoeding die de adverteerder daarvoor betaalt, verdeeld tussen de maker en Revver.

Revver zorgt er zo voor dat gebruikers legaal materiaal kunnen gebruiken en/of bewerken. Enkele maanden geleden publiceerde Revver z'n 'Application Programming Interface', zodat iedereen nu, zonder noemenswaardige kosten of inspanning, een eigen videoportaal kan bouwen.

Kort gezegd is Revver een revolutionair model om creatieven een duurzaam economisch bestaan te geven door ze een financieringsmodel te bieden dat geen juridische, financiële of bedrijfsorganisatorische besloemingen kent. Videoproducties kunnen met Revver zonder meerkosten over het internet worden verspreid, zonder dat er sprake is van auteursrechtshending. Het doet daarmee recht aan het steeds verder groeiende belang van het creatieve individu.

Waar het materiaal binnen het project *Beelden voor de toekomst* meestal door omroepen is geproduceerd, is Revver een platform dat producties van individuen of kleine collectieven publiceert. Wat beweegt het creatieve individu om zijn werk onder een CC-licentie te publiceren? Hieronder volgen drie recente Nederlandse initiatieven die vanuit specifieke gebruikersgroepen en makers zijn ontstaan en die gebruik maken van de CC-licenties.

Remixing culture

In september 2005 startte de VPRO met het internetproject *3VOOR12 Plundert Musea*. Op de website kunnen bezoekers samples downloaden en gebruiken voor eigen muzikale producties. Het bijzondere aan deze samples is dat het gaat om niet-alledaagse instrumenten, zoals instrumenten uit het Japanse Kabuki-theater of een Balinees Gamelan orkest. Alle samples kunnen conform de voorwaarden van de Creative Commons Naamsvermelding Licentie (her)gebruikt worden.

In het project staat de 'do it yourself' mentaliteit centraal en wordt de bezoeker aangemoedigd een eigen muziekproductie te creëren. Het leverde ruim honderd inzendingen op die allemaal op de website van *3VOOR12 Plundert Musea* te beluisteren zijn. Inmiddels is een nieuwe ronde gestart, die ongetwijfeld ook weer veel goede luisterbare muziek zal opleveren.

Het is een mooi voorbeeld hoe met relatief weinig moeite - het aanbieden van enkele samples, een grote hoeveelheid kwalitatief hoogwaardige muziekproducties ontstaat die vrij beschikbaar is. Het initiatief staat niet alleen. Inmiddels zijn op internet miljoenen muziektracks en samples onder een CC-licentie beschikbaar.¹²

Het einde van exclusiviteit in collectief rechtenbeheer

Simuze is een muziek-community waarbinnen muzikanten en muziekliefhebbers elkaar ontmoeten en muziek uitwisselen, remixen of verder bewerken. Via Simuze kan volledig legaal naar meer dan 900 tracks van ruim 220 artiesten worden geluisterd. Deze nog dagelijks groeiende groep artiesten heeft z'n nummers onder een CC-licentie op de website gepubliceerd. Op het in Luxemburg gevestigde platform Jamendo is dat zelfs een veelvoud.¹³

12

Zie voor een redelijk overzicht van initiatieven wereldwijd <http://commons.org/category/icommons/open-entertainment/>

13

Zie www.simuze.nl en www.jamendo.com

Deze muziek-website is ontstaan uit ontevredenheid over de wijze waarop de media en de muziekindustrie met muziek, muzikant en muzikliefhebber omgaan, en het idee dat dit anders kan. Bjorn Wijers, een van de initiatiefnemers van Simuze, zegt daarover:

‘Het is steeds lastiger voor muzikanten om hun muziek gehoord te krijgen en publiciteit te krijgen. Ondanks het feit dat er de afgelopen jaren meer kanalen op radio en televisie bij zijn gekomen, is de diversiteit van het aanbod aan muziek via deze bekende mediakanalen verschaald. De remix-cultuur (zoals we die bijvoorbeeld kennen uit de hiphop en dance) wordt actief tegen gegaan en in de illegaliteit geplaatst in plaats van deze te omarmen’.

Momenteel is het voor bij Buma/Stemra aangesloten musici niet mogelijk om de CC-licenties te gebruiken. De standaardovereenkomst van Buma/Stemra maakt gebruik van een bepaling, waardoor het exploitatierecht voor het gehele repertoire van de aangesloten kunstenaars exclusief bij Buma/Stemra komt te liggen. Hierdoor kunnen leden van Buma/Stemra feitelijk geen werken onder een CC-licentie verspreiden, als zij tegelijkertijd via Buma/Stemra royalties voor andere werken willen innen. Dit houdt in dat muzikanten zelf niet de keus kunnen maken om bijvoorbeeld twee nummers van een nieuw album onder een CC-licentie op Simuze te plaatsen en de andere nummers voor commerciële exploitatie bij Buma/Stemra onder te brengen.

Dat is een onwenselijke en onwerkbare situatie. Zo staan er al ruim anderhalf jaar twee nummers van de band *Silence is Sexy* onder CC-licentie op Simuze.¹⁴ De band is inmiddels (zeer) populair na het winnen van de Grote Prijs van Nederland in 2005 en heeft zich aangesloten bij Buma/Stemra. Een juridisch conflict tussen Buma/Stemra en de band sluimert, omdat het plaatsen van muziek op Simuze onder CC-licentie niet gecombineerd kan worden met het plaatsen van je repertoire bij Buma/Stemra.

Soortgelijke situaties doen zich in de meeste Europese landen voor. We kunnen wat dit betreft dan ook veel leren van Amerikaanse contractmodellen. Daar zijn overeenkomsten van artiesten met collectieve rechtenorganisaties niet gebaseerd op exclusiviteit. Er komt een steeds sterker wordende roep van artiesten om het *de facto*-monopolie van collectieve rechtenorganisaties zoals Buma/Stemra te beëindigen. Het wordt dan ook tijd dat zij met aanpassingen komen in hun aansluitcontracten. Dit kan onder meer door het exclusiviteitsprincipe aan te passen, en het voor artiesten mogelijk te maken dat zij per nummer in een centrale database aangeven hoe zij met de exploitatie van dat werkstuk willen omgaan.

Daarmee krijgen makers weer het initiatief hoe zij met hun auteursrecht willen omgaan. Er is in feite sprake van een hernieuwde roep om het *droit d’auteur* voorop te stellen in de exploitatie. In de *droit d’auteur*-traditie vloeit het auteursrecht niet langer voort uit de exploitatiemogelijkheid, maar uit de band tussen maker en schepping. Deze van oorsprong Europese traditie is in de afgelopen decennia groten-

14

Zie www.silenceissexy.nl/website/band.asp en simuze.nl/live/showprofile.php?username=silenceissexy

15

Zie www.ivir.nl/publicaties/overig/haeck/ideenl.doc

deels overvleugeld door het op Anglo-Amerikaanse leest geschoeide copyright, dat grotendeels gericht is op economische exploitatierechten.¹⁵ De roep om het weer voorop stellen van het *droit d'auteur* gaat hand in hand met de opkomst van open source software en open content. De totstandkoming van de film *Elephant's Dream* is daar in onderstaand voorbeeld een prachtig voorbeeld van.

Professionele productie in een open omgeving

In maart 2006 ging de animatiefilm *Elephant's Dream* in première, de eerste filmproductie die volledig met open source software werd gemaakt en uitgebracht onder een CC-licentie. De Blender Foundation maakte de film in samenwerking met Montevideo. Het project toont aan dat de vervaardiging van een prachtige 3D-animatiefilm niet alleen is voorbehouden aan grote filmstudio's met speciale software en enorme budgetten.

Elephant's Dream werd eerst per DVD onder alle individuele sponsors verspreid en vervolgens ook ter download aangeboden. De CC-licentie staat uitdrukkelijk de verspreiding via peer-to-peer netwerken toe. In de eerste tien weken werd de film meer dan 500.000 keer gedownload via de Blender-website en verschillende peer-to-peer netwerken.¹⁶ De Duitse omroep 3SAT heeft de film uitgezonden¹⁷ en ook is productie als eerste op HD-DVD in Europa verschenen.¹⁸ Interessant is dat de film ook nog steeds te koop is op DVD.

Vanuit het perspectief van Creative Commons is het feit dat er inmiddels een groot aantal remixes en andere afgeleide werken beschikbaar zijn, een belangrijke ontwikkeling. Zo toont *Elephant's Dream* op indrukwekkende wijze aan dat CC-licenties voor nieuwe en traditionele distributievormen geschikt zijn, zonder het bronmateriaal aan restricties voor hergebruik onderhevig te maken.

16

orange.blender.org/blog/half-a-million-downloads-and-the-ed-karaoke-version/

17

orange.blender.org/blog/elephants-dream-on-german-tv-now/

18

orange.blender.org/blog/first-european-hd-dvd-released-and-its-elephants-dream/

Peer production economy

De zogenaamde '*sharing economy*', zo kan worden geconcludeerd, heeft niet alleen geleid tot meer toegang tot creativiteit voor het producerende individu, maar vaak ook tot verrassende professionele kwaliteit. Binnen de open source software-ontwikkeling heeft het meer dan twintig jaar geduurd voordat op behoorlijke schaal sprake was van serieuze economische bedrijvigheid. Bedrijven als IBM en RedHat tonen met ondersteunende diensten aan dat de ontwikkeling van open source software samen kan gaan met een business-model.

Gaat het nu ook twintig jaar duren voordat binnen de content-industrie genoeg zakelijke modellen ontstaan om de roep om open content te rechtvaardigen? Nee, deze beschouwing toont aan dat het gebruik van open content de afgelopen vijf jaar een explosieve groei heeft doorgemaakt.

Het toenemende belang van open content is een logische stap in het groeiende gebruik van breedbandinternet in de globaliserende

economie. Hoogwaardige breedbandcontent kan wereldwijd via peer-to-peer systemen razendsnel onder miljoenen gebruikers worden verspreid. Daarin ligt ook een gevaar, omdat dit vaak gepaard gaat met inbreuk op het auteursrecht. Grote producenten van Hollywood-films hebben de afgelopen jaren hard gelobbyd en geprocedeerd voor strenge wetgeving om het illegaal kopiëren van content te ontmoedigen. Tegelijkertijd introduceerden ze Digital Rights Management-systemen om het kopiëren technisch zo lastig mogelijk te maken. Zij verdedigden daarmee hun economisch belang, maar gaven te weinig rekenschap aan het publieke belang en aan het veranderde gedrag van de eindgebruiker.

Toegang tot content en niet controle over content

In deze kop ligt de essentiële bedrijfsstrategie van de mediasector voor het komende decennium samengevat. In een recent discussiestuk van de conferentie 'ICT and Creativity: Towards Global Cooperation for Quality Contents in the Information Society' (Wenen, juni 2005) staat een scherpe beschrijving van de rol die het creatieve individu bij deze ontwikkeling speelt:

*'Through ICTs, creativity has become our central resource for personal, economic, cultural and social development. Creativity, when channelled through ICTs, provides new forms of media and new works of the human imagination that were not available before. Content is the end result of human creativity as applied to a medium. (...) Whereas ICT is most effective when it is standardised and uniform, contents are most valuable when they are varied and unique. Whereas ICT infrastructure strives to be culture-neutral, content is most effective when it resonates with local cultures. Content communicates best when users recognise their own faces and their own stories-their culture-in the content.(...)The creation of quality content that speaks to the many cultures around the world is of prime importance to the success of the information revolution of the twenty-first century. It is an equal partner to the development of ICT infrastructure. Either one is of no use without the other. ICTs collapse the production and distribution chains that were the hallmark of the Industrial Age. In the information Age, a producer need not be a scientist, technologist, artisan or craftsman, but only a creative individual who has learned to use the powerful software that is increasingly available at low cost and short learning curves. A relatively small effort on behalf of a motivated individual can now transform the understanding of millions of others, enabling a much more democratic expression of human interests and ideas on all aspects of human life.'*¹⁹

19

Zie: buziaulane.blogspot.com/2005_06_06_buziaulane_archive.html

Door de transformatie van de industriële maatschappij naar een gedigitaliseerde informatiesamenleving krijgt het creatieve individu de rol van auteur, producent, distributeur en gebruiker. Als producent van digitale informatie kan hij laagdrempelig zijn werk tegen lage kosten

distribueren. Dat is een mogelijkheid die tot voor kort was voorbehouden aan de grote partijen in de mediasector.

Charles Leadbeater spreekt van een zogenaemde Pro-Am revolutie, en van een samenleving waarin amateurs door gebruik van nieuwe technologieën op professioneel niveau kunnen gaan opereren.²⁰ Daar komt ook veel van de innovatie vandaan, want het zijn vaak gebruikers die zorgen voor nieuwe ideeën en innovatieve toepassingen. In deze beschouwing hebben we daar een aantal voorbeelden van gezien. Wat daarbij opvalt is dat deze grassroots-initiatieven hun content vrij beschikbaar stellen, vaak gericht op specifieke doelgroepen. Het economisch model van de mediasector wordt daarmee fundamenteel gewijzigd.

Video-adverteerders en sponsors stappen met grote snelheid de internet-videomarkt in, omdat daarin een exponentieel groeiende hoeveelheid materiaal aanwezig is dat legaal en creatief hergebruikt kan worden. Creative Commons-licenties zorgen voor een juridische basis om deze trend te ondersteunen. Het maakt daarbij niet meer uit of een video door een Nepalese bergbeklimmer is geproduceerd of door een twaalfkoppig productieteam van Warner Bros.

Gebruikers willen zich niet alleen inhoudelijk verbonden voelen met de content, maar steeds vaker ook met de maker en met de wijze waarop het materiaal geproduceerd en gedistribueerd wordt. Er kan gesteld worden dat met de opkomst van internet het *'droit d'auteur'* zich nestelt in de hele keten van maker tot en met de eindgebruiker. Dit heeft grote consequenties voor de wijze waarop die gebruiker geïnformeerd wil worden en participeert. Traditionele media moeten zich razendsnel aanpassen. Anders raken ze verloren in een markt, waar toegang tot content het heeft overgenomen van controle over die content. Daarmee lijkt het democratisch paradigma van auteursrecht te verdwijnen. Door open content-modellen ontstaat een evenwicht tussen het publieke en het economische belang van auteursrecht. De komende jaren zullen een grote groei van businessmodellen laten zien waarbij dat het uitgangspunt is: de gemene deler van auteursrecht en Creative Commons.

Over Creative Commons Nederland:

Creative Commons Nederland is een gezamenlijk project van Creative Commons International (CCI), het Instituut voor Informatierecht (IVIR), Nederland Kennisland en Waag Society. Het project wordt financieel ondersteund door de ministeries van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het kader van de beleidsbrief Cultuur en Economie.

Deze beschouwing is vanaf 1 maart 2007 op de CCNL-website beschikbaar onder de Nederlandse Naamsvermelding licentie (versie 2.5). Zie creativecommons.org/licenses/by/2.5/nl/